

Joanna Machlańska

Głosa do uchwały Sądu Najwyższego z 19 stycznia 2012 r. (I KZP 18/11)*

„Podstawy stosowania tymczasowego aresztowania, określone w art. 258 § 2 k.p.k., przy spełnieniu przesłanek wskazanych w art. 249 § 1 i art. 257 § 1 k.p.k. i przy braku przesłanek negatywnych określonych w art. 259 § 1 i 2 k.p.k., stanowią samodzielne przesłanki szczególne stosowania tego środka zapobiegawczego.”

Szczególne przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania ze względu na grożącą oskarżonemu surową karę (art. 258 § 2 k.p.k.) od samego wprowadzenia do Kodeksu postępowania karnego z 1997 r. wzbudzała liczne spory w orzecznictwie oraz wśród przedstawicieli dogmatyki postępowania karnego. Kontrowersje dotyczące tego przepisu sprowadzały się nie tylko do kontestacji samej zasadności istnienia tej przesłanki¹ bądź uznania jej za niezgodną z Konstytucją², ale także odnosiły się do kwestii szczegółowych³. Z pewnością uregulowanie to dalekie jest od wzorcowego

* OSP 2012, nr 7/8, poz. 80.

¹ P. K r u s z y ń s k i, *Tymczasowe aresztowanie*, w: *Nowe uregulowania prawne w kodeksie postępowania karnego z 1997 r.*, red. P. Kruszyński, Warszawa 1999, s. 229.

² D. D u d e k, *Konstytucyjna wolność człowieka a tymczasowe aresztowanie*, Lublin 1999, s. 318, 327.

³ Pomijając w tym miejscu przedstawienie argumentów za jednym z niżej wymienionych stanowisk, by móc zarysować wielość kontrowersji dotyczących omawianej regulacji należy wskazać, że wypowiedzi pojawiające się w doktrynie i orzecznictwie koncentrują się m.in. wokół tego, czy powołanie się na art. 258 § 2 k.p.k. jako podstawę stosowania tymczasowego aresztowania, gdy przedmiotem zarzutu jest zbrodnia lub umyślny występki zagrożony karą pozbawienia wolności, której granica wynosi co najmniej 8 lat, jest dopuszczalne bez konieczności prognozowania wymiaru kary, bowiem nie jest to możliwe na etapie postępowania przygotowawczego (tak m.in. postanowienie SN z 19 XI 1996 r., IV KZ 119/96; P. H o f m a ń s k i, E. S a d z i k, K. Z g r y z e k, *Kodeks*

rozwiązania przede wszystkim ze względu na niejednoznaczność rozwiązania techniczno-legislacyjnego.

Wątpliwość interpretacyjna, która stała się przyczynkiem do wydania głosowanej uchwały, dotyczy kwestii, czy „przesłanki określone w art. 258 § 2 k.p.k. stanowią samodzielne i wystarczające podstawy do zastosowania (przedłużenia stosowania) tymczasowego aresztowania,

---

postępowania karnego. Komentarz, t. I, Warszawa 2004, s. 1058) – wówczas istnieje domniemanie, że może być nieodzowne wymierzenie surowej kary (art. 258 § 2 k.p.k. jako samoistna przesłanka stosowania tego środka zapobiegawczego) czy też niezbędne jest dokonywanie takiego prognozowania dla stwierdzenia, że oskarżonemu grozi surowa kara (tak m.in. J. Skorupka, *Stosowanie i przedłużanie tymczasowego aresztowania w postępowaniu przygotowawczym*, „Prokuratura i Prawo” 2006, nr 12, s. 112–113; R. Stefański, Glosa do postanowienia SN z 19 XI 1996 r., IV KZ 119/96, OSP 1997, nr 4, poz. 74; postanowienie SN z 17 IX 1999 r., sygn. akt II KZ 86/99, LEX nr 63528; postanowienie SA w Katowicach z 21 II 2001 r., sygn. akt II AKz 121/01, „Prokuratura i Prawo” wkł. 2001, nr 11, poz. 24; postanowienie SA w Krakowie z 16 II 2005 r., sygn. akt II AKz 53/05, OSA 2006, nr 6, poz. 30. W konsekwencji opowiedzenie się za drugim stanowiskiem rodzi kolejną wątpliwość – czy w art. art. 258 § 2 k.p.k. jest mowa o górnej granicy kary, która ma być wymierzona za określone przestępstwo (por. uchwały SN: z 19 III 1970 r., VI KZP 27/70, OSNKW 1970, nr 4/5, poz. 33; z 29 VII 1970 r., VI KZP 27/70, OSNKW 1970, nr 10, poz. 116; z 29 VII 1970 r., VI KZP 32/70, OSNKW 1970, nr 10, poz. 117; z 20 IX 1973 r., VI KZP 28/73, OSNKW 1973, nr 12, poz. 152; z 29 III 1976 r., VI KZP 46/75, OSNKW 1976, nr 4/5, poz. 53; z 21 V 1976 r., VII KZP 6/76, OSNKW 1976, nr 7/8, poz. 88; z 20 V 1992 r., I KZP 16/92, OSNKW 1992, nr 9/10, poz. 65), czy może chodzi o wymiar kary po zmodyfikowaniu przez instytucje zawarte w części ogólnej Kodeksu karnego (taką propozycję zawiera *Projekt ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw*, s. 16, < <http://www.czpk.pl/2012/03/01/projekt-zmian-kpk-wraz-z-uzasadnieniem> > [13.07.2013]: „Wobec oskarżonego, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat albo którego sąd pierwszej instancji skazał na karę pozbawienia wolności wyższą niż 3 lata, obawy utrudniania prawidłowego toku procesu, o których mowa w § 1, uzasadniające stosowania środka zapobiegawczego, mogą wynikać także z surowości grożącej oskarżonemu kary”; zob. również *Uzasadnienie projektu Kodeksu postępowania karnego*, s. 80–81, < <http://www.czpk.pl/2012/03/01/projekt-zmian-kpk-wraz-z-uzasadnieniem> > [13.07.2013]: „Chodzi zatem o wyraźne powiązanie podstaw, o jakich mowa w § 2, z określoną obawą w § 1 art. 258 k.p.k. Podkreślono przy tym, że nie chodzi, jak obecnie o stosowanie środka uzasadniane »grożącą oskarżonemu surową karą«, lecz że obawy określone w § 1, jako uzasadniające jego stosowanie mogą wynikać »także«, a więc nie tylko z »surowości grożącej kary«, czyli że po pierwsze, mogą one nadal płynąć z określonych ustaleń wskazujących wprost na obawy wymienione w § 1, i po wtóre, że nie chodzi jedynie o karę wynikającą z samego ustawowego zagrożenia, określonego w naruszonym przepisie prawa karnego, którego naruszenie mu się zarzuca lub przypisuje, ale także z mających do niego zastosowanie przepisów części ogólnej Kodeksu karnego”).

a tym samym tworzą do m n i e m a n i e, że podejrzany może podjąć działania zakłócające prawidłowy tok postępowania, co zwalnia z powinności wykazywania konkretnych okoliczności godzących w prawidłowy tok postępowania”⁴.

Analizując wypowiedź Sądu Najwyższego (SN), należy zwrócić uwagę na daleko idące konsekwencje przyjętego przez uchwałą rozwiązania. Trzeba podkreślić doniosłość przesądzenia, że potrzeba zastosowania tymczasowego aresztowania w celu zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania może być uzasadniona grożącą oskarżonemu surową karą, jeśli oskarżonemu zarzuca się popełniania zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której granica wynosi co najmniej 8 lat, stanowi samoistną, szczególną przesłankę stosowania tego środka zapobiegawczego. Niniejszą uchwałą Sąd Najwyższy przesądził spór dotyczący samodzielności⁵ bądź niesamodzielności⁶ tej przesłanki, który toczył się w literaturze oraz orzecznictwie.

W istocie do tej pory w orzeczeniach sądowych i wśród wypowiedzi przedstawicieli dogmatyki procesu karnego dominujący pogląd opierał się na rozumieniu przesłanki z art. 258 § 2 k.p.k. jako samodzielnej, szczególnej podstawy tymczasowego aresztowania. Należy zaakceptować taką wykładnię tego uregulowania. *De lege lata* wykładnia literalna stoi na przeszkodzie uznania tej przesłanki za niesamodzielną. W żaden sposób nie można uznać, że aby móc zastosować tymczasowe aresztowanie w oparciu o art. 258 § 2 k.p.k., konieczne jest w każdym przypadku odwołanie się do przesłanek z § 1 tego przepisu. Dodatkowo takie stanowisko wspiera wykładnia *per non est*. Jeśli faktycznie art. 258 § 2 k.p.k. miałby stanowić niesamodzielną przesłankę stosowania tego środka zapobiegawczego, racjonalny ustawodawca odwołałby się w tekście ustawy do niezbędności wykazania obawy ucieczki bądź matactwa przy uzasadnianiu stosowania tymczasowego aresztowania grożącą oskarżonemu surową karą. Gdyby przyjęć takie założenie, zbędne byłoby powoływanie się na przesłanki z § 2, tj. dokonywanie prognozy

⁴ Wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich do Sądu Najwyższego w sprawie art. 258 § 2 k.p.k. z 5 X 2011 r., RPO-652908-11/10/MWa, s. 1, < <http://www.czpk.pl/2011/10/26/wniosek-rpo-do-s-w-sprawie-art-258-k-p-k> > [13.07.2013].

⁵ S. W y c i s z c z a k, *Tymczasowe aresztowanie w świetle zmian k.p.k.*, „Prokuratura i Prawo” 1995, nr 10, s. 56 i n.; T. G r z e g o r c z y k, Glosa do postanowienia SN z 15 X 1996 r., „Palestra” 1997, nr 7/8, s. 202 i n.; postanowienie SN z 19 XI 1996 r., IV KZ 119/96, OSP 1997, nr 4, poz. 74; postanowienie SN z 18 VIII 1999 r., III KZ 112/99; postanowienie SA w Krakowie z 27 VII 2005 r., II Akz 293/05, KZS 2005, z. 7/8, poz. 88; postanowienie SN z 20 III 2007 r., WZ 8/07; postanowienie SA w Krakowie z 20 IX 2000 r., II AKz 210/00, KZS 2000, z. 9, poz. 39.

⁶ S. W a l t o ś, *Proces karny. Zarys systemu*, Warszawa 2009, s. 434–444.

co do sądowego wymiaru kary, skoro w każdym przypadku obowiązkiem wnioskującego byłoby wykazywanie przesłanek z § 1. Jeśli zatem do aktualnego brzmienia ustawy stosować ogólnie uznane reguły wykładnicze, trzeba stwierdzić, że Sąd Najwyższy nie mógł wyrazić innego poglądu.

Jednocześnie rodzi się wątpliwość, czy w każdym przypadku, gdy oskarżonemu zarzuca się popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której granica wynosi co najmniej 8 lat, istnieje obawa – ze względu na grożącą surową karę – że będzie on utrudniał tok postępowania. Należy stwierdzić, że rozwiązanie zaprezentowane przez Sąd Najwyższy nie implikuje zwolnienia orzekającego w sprawie tymczasowego aresztowania sądu od powinności wykazywania konkretnych okoliczności godzących w prawidłowy tok postępowania, co sugerował Rzecznik Praw Obywatelskich (RPO) w swoim wniosku⁷. Takie stanowisko jest nieuzasadnione, gdyż przesądzenie o samodzielności omawianej przesłanki nie oznacza zwolnienia z uzasadnienia, w jaki sposób oskarżony będzie bezprawnie wpływał na tok postępowania⁸. Taki obowiązek wynika z przesłanki ogólnej ujętej w art. 249 § 1 k.p.k. Ponadto nie należy tracić z pola widzenia treści art. 251 § 3 zd. 1 k.p.k.⁹, który wprost stanowi o konieczności wykazania konkretnych okoliczności ujawnionych w sprawie. Trzeba uznać, że sam fakt, iż oskarżonemu grozi surowa kara, nie może powodować akceptacji tezy, że oskarżony będzie utrudniał tok procesu. Istnieją bowiem sytuacje, gdy oskarżony nie ma nawet fizycznej możliwości, by bezprawnie wpływać na tok postępowania, zatem taka wykładnia tego uregulowania może prowadzić do sprzeczności z funkcją ochronną stosowania środków zapobiegawczych. Wydaje się jednak, że w takim przypadku dojdzie do odmowy zastosowania bądź uchylenia tymczasowego aresztowania ze względu na niespełnienie przesłanek zawartych w art. 249 § 1 i art. 257 § 3 k.p.k.¹⁰ Co więcej, nie oznacza to, że tymczasowe aresztowanie powinno być stoso-

---

⁷ Wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich do Sądu Najwyższego w sprawie art. 258 § 2 k.p.k. z 5 X 2011 r., RPO-652908-11/10/MWa, s. 1, < <http://www.czipk.pl/2011/10/26/wniosek-rpo-do-s-w-sprawie-art-258-k-p-k> > [13.07.2013].

⁸ J. Tyłman, *Polskie postępowanie karne*, Warszawa 2005, s. 526; P. Hoffman, E. Sądziak, K. Zgrzyzek, *op. cit.*, s. 1053; J. Skorpka, *Konstytucyjny i konwencyjny standard tymczasowego aresztowania*, „Państwo i Prawo” 2007, nr 7, s. 61.

⁹ Art. 251 § 3 zd. 1 k.p.k.: „Uzasadnienie postanowienia o zastosowaniu środka zapobiegawczego powinno zawierać przedstawienie dowodów świadczących o popełnieniu przez oskarżonego przestępstwa oraz przytoczenie okoliczności wskazujących na istnienie podstawy i konieczność zastosowania środka zapobiegawczego”.

¹⁰ Postanowienie SO w Łodzi w sprawach IV K 191/07, niepubl.; postanowienie SO w Łodzi z 30 VIII 2010 r., IV K 271/09, niepubl.

wane automatycznie w każdym przypadku, gdy spełniona jest przesłanka z art. 258 § 2 k.p.k., bowiem „Trzeba rozważyć, czy nie zachodzą w sprawie takie okoliczności, które wskazują, że w rzeczywistości, mimo grożącej oskarżonemu surowej kary, w danym wypadku nie występuje uzasadniona obawa uchylania się przez niego od wymiaru sprawiedliwości”¹¹.

W literaturze zgodnie przyjmuje się, że ustawodawca w omawianym przepisie ustanowił domniemanie, że surowa kara grożąca oskarżonemu spowoduje, że będzie on wpływał bezprawnie na tok postępowania¹².

W tym miejscu należy odnieść się do projektu nowelizacji Kodeksu postępowania karnego¹³, w którym treść art. 258 § 2 brzmi następująco: „Wobec oskarżonego, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosi co najmniej 10 lat [...], obawy utrudniania prawidłowego toku procesu, o których mowa w § 1, uzasadniające stosowania środka zapobiegawczego, mogą wynikać także z surowości grożącej oskarżonemu kary”. W szczególności należy zaznaczyć, że mimo rozwiązania wątpliwości co do powiązania treści § 2 z § 1¹⁴, to ów projekt nie zakłada żadnej zmiany co do charakteru § 2. Stosując reguły wykładnicze, nadal trzeba będzie uznawać przesłankę

¹¹ *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. II, red. Z. Gostyński, Warszawa 2004, s. 107; A. Murzynowski, *Refleksje na temat zmian w przepisach dotyczących stosowania tymczasowego aresztowania*, „Prokuratura i Prawo” 1997, nr 1, s. 18–19.

¹² J. Skorupka, *Stosowanie...*, *op. cit.*, s. 113; J. Skorupka, *Konstytucyjny...*, *op. cit.*, s. 62–63; S. Waltoś, *op. cit.*; A. Murzynowski, *Refleksje...*, *op. cit.*, s. 17; S. Wyciszczak, *op. cit.*

¹³ *Projekt ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw*, s. 16, < <http://www.czpk.pl/2012/03/01/projekt-zmian-kpk-wraz-z-uzasadnieniem> > [13.07.2013].

¹⁴ *Uzasadnienie projektu Kodeksu postępowania karnego*, s. 80–81, < <http://www.czpk.pl/2012/03/01/projekt-zmian-kpk-wraz-z-uzasadnieniem> > [13.07.2013]: „Z kolei w § 2 utrzymując rozwiązanie, zakładające istnienia powodu do stosowania środka zapobiegawczego z racji orzeczonej już, ale nieprawomocnie, kary pozbawienia wolności określonego rozmiaru lub zagrożenia tą karą z uwagi na zarzut zbrodni lub poważnego występku, wyraźnie odniesiono to do każdego takiego środka, a nie jak dotąd tylko do tymczasowego aresztowania, ale pośrednio także do pozostałych, ale też co istotne – wskazano, że z tych powodów, czyli z racji owej kary, mają wynikać obawy, o jakim mowa w § 1, co należy wówczas wykazać w uzasadnieniu orzeczenia. Chodzi zatem o wyraźne powiązanie podstaw, o jakich mowa w § 2, z określoną obawą w § 1 art. 258 k.p.k. Podkreślono przy tym, że nie chodzi, jak obecnie o stosowanie środka uzasadniane »grożąca oskarżonemu surową karą«, lecz że obawy określone w § 1, jako uzasadniające jego stosowanie mogą wynikać »także«, a więc nie tylko z »surowości grożącej kary«, czyli że po pierwsze, mogą one nadal płynąć z określonych ustaleń wskazujących wprost na obawy wymienione w § 1”.

z art. 258 § 2 k.p.k. za szczególną, samoistną podstawę stosowania tymczasowego aresztowania.

W kontekście interpretacji omawianego przepisu warto podkreślić problematykę możliwości uchylenia tymczasowego aresztowania. Skoro bowiem z treści art. 253 § 1 k.p.k. wynika, że „Środek zapobiegawczy należy niezwłocznie uchylić lub zmienić, jeżeli ustaną przyczyny, wskutek których został on zastosowany, lub powstaną przyczyny uzasadniające jego uchylenie albo zmianę”, to oznacza, że tymczasowe aresztowanie, które zostało zastosowane na podstawie art. 258 § 2 k.p.k., można uchylić jedynie wtedy (odwołując się w tym przypadku tylko do omawianej przesłanki grożącej oskarżonemu surowej kary), gdy: po pierwsze, zostanie zmieniona kwalifikacja prawna zarzucanego czynu – wówczas gdy zmiana kwalifikacji prawnej czynu doprowadzi do tego, że oskarżonemu nie będzie już zarzucać się popełnienia zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której granica wynosi co najmniej 8 lat; po drugie, w toku postępowania pojawią się nowe okoliczności ważne ze względu na wartościowany czyn, co może prowadzić bądź do zmiany kwalifikacji prawnej, np. z typu kwalifikowanego na podstawowy, bądź nie będzie skutkować zmianą zarzutów stawianych sprawcy, ale w obrębie tego samego typu czynu zabronionego zmieni się prognoza co do wymiaru kary, który okaże się krótszy niż 8 lat. Z tym zagadnieniem wiąże się możliwość ewentualnego badania przez sąd trafności kwalifikacji prawnej przy orzekaniu o stosowaniu tymczasowego aresztowania.

Do chwili wydania przez Sąd Najwyższy uchwały z 27 stycznia 2011 r.¹⁵ utrwalony pogląd w orzecznictwie opierał się na założeniu, że sąd w postępowaniu przygotowawczym nie ma możliwości badania poprawności kwalifikacji prawnej przyjętej przez prokuratora¹⁶. Jak zaznacza Piotr Kardas¹⁷, orzecznictwo sądów zostało ugruntowane w tym kierunku w myśl

---

¹⁵ Uchwała SN z 27 I 2011 r., I KZP 23/10: „Orzekając, na etapie postępowania przygotowawczego, w przedmiocie zastosowania albo przedłużenia stosowania tymczasowego aresztowania, sąd jest zobowiązany do oceny trafności przyjętej przez oskarżyciela publicznego kwalifikacji prawnej czynu zarzucanego podejrzanemu. Ocena ta powinna być dokonywana w kontekście ustawowych przesłanek tymczasowego aresztowania”.

¹⁶ Zob. postanowienie SN z 3 V 1979 r., OSNKW 1979, nr 7/8, poz. 83; postanowienie SA w Krakowie z 9 XI 1994 r., II AKz 386/94, KZS 1994, z. 11, poz. 13; postanowienie SA w Krakowie z 26 II 1998 r., II Ako 8/98, KZS 1998, z. 3, poz. 48.

¹⁷ P. K a r d a s, *Kontrowersje wokół uprawnień (i obowiązków) sądu do badania trafności kwalifikacji prawnej w postępowaniu w przedmiocie tymczasowego aresztowania – przyczynek do wykładni przepisów art. art. 249 § 1 i 2, art. 258 § 2 i art. 259 § 2 i 3 kodeksu postępowania karnego w praktyce sądowej*, w: *Adwokatura gwarantem prawa*

koncepcji judykatów Sądu Najwyższego w latach siedemdziesiątych, mimo zmian w zakresie stosowania tymczasowego aresztowania, które miały miejsce w 1996 r. Sądy argumentowały brak możliwości badania poprawności kwalifikacji prawnej, powołując się m.in. na fakt, że kompetencja ta leży wyłącznie w gestii prokuratora. Ponadto zwracano uwagę na to, że sądy nie są uprawnione do rozpatrywania materialnoprawnej oceny, tylko do kwestii procesowych w przedmiocie stosowania środka zapobiegawczego. Wreszcie wskazywano na argumenty mówiące o tym, że ewentualne spory co do prawidłowości kwalifikacji prawnej będą stanowiły przedmiot etapu sądowego, nie są zaś elementem postępowania przygotowawczego. „Badaniu podlega to, czy zarzucony czyn ma cechy przestępstwa, nie bada się już jednak trafności kwalifikacji tego czynu jako konkretnego przestępstwa”¹⁸.

Należy zaaprobować pogląd Sądu Najwyższego przedstawiony w uchwale z 27 stycznia 2011 r. Odmienne stanowisko musi wywołać poważne wątpliwości. Nie można zgodzić się z twierdzeniem, że sąd jest uprawniony do badania materialnoprawnej zawartości przestępstwa, które [badanie] nie wiązałoby się z zarzutem stawianym sprawcy. Podkreślić trzeba, iż zasadne jest twierdzenie, że sąd jest zobowiązany do rozpatrywania pełnej treści przestępstwa, a kwalifikacja prawna rzutuje na tę treść. Zaaprobowanie poglądu przeciwnego skutkowałoby tym, że w kontekście omawianej przesłanki z art. 258 § 2 k.p.k. niemożliwe byłoby uchylenie przez sąd tymczasowego aresztowania w postępowaniu przygotowawczym, gdyby doszło do zmiany zarzutu stawianego oskarżonemu lub do zmiany prognozowanego wymiaru kary. Co więcej, oznaczałoby to, że wówczas środek zapobiegawczy byłby stosowany bez podstawy prawnej¹⁹. Trafnie w tym kontekście stwierdza Tomasz Grzegorzcyk, że „Sąd ten [orzekający o tymczasowym aresztowaniu – przyp. moje, J.M.] winien mieć na uwadze wyłączenia aresztu związane z określonym charakterem czynu, a więc i poprawną kwalifikacją, by nie dopuścić do zbędnego stosowania tego środka tam, gdzie kodeks to wyklucza”²⁰.

Konkludując, należy uznać, że każdorazowa zmiana zarzutu stawianego oskarżonemu, która prowadziłyby do zmiany kwalifikacji na zbrodnię

---

do obrony. Konferencje Izby Adwokackiej we Wrocławiu, red. J. Giezek, Warszawa 2009, t. 2, s. 72.

¹⁸ *Ibid.*, s. 74–75.

¹⁹ Zob. postanowienie SA w Katowicach z 8 VI 2005 r., II AKz 337/05, KZS 2005, z. 12, poz. 62.

²⁰ T. G r z e g o r z c y k, *Kodeks postępowania karnego. Komentarz*, t. 2, Warszawa 2004, s. 628.

lub występku, zagrożony karą pozbawienia wolności, której górna granica wynosiłaby mniej niż 8 lat bądź każdorazowa zmiana prognozy wymiaru kary na krótszy niż 8 lat, powinna skutkować uchycieniem tymczasowego aresztowania w związku z niespełnieniem szczególnej przesłanki zawartej w art. 258 § 2 k.p.k., bądź zmianą na inny środek zapobiegawczy. Jednak trzeba zaakcentować, że w uchwale z 27 stycznia 2011 r. Sąd Najwyższy nie tylko rozstrzygnął kwestię obowiązku badania przez sąd prawidłowości kwalifikacji prawnej, lecz także stwierdził, że: „Prerogatywa, o której wyżej mowa [obowiązek sądu do badania trafności kwalifikacji prawnej czynu zarzucanego sprawcy – przyp. moje, J.M.], nie oznacza, co oczywiste, że sąd orzekający w przedmiocie tymczasowego aresztowania jest uprawniony do zmiany postanowienia o przedstawieniu zarzutów lub do zobligowania oskarżyciela publicznego do dokonania takiej zmiany. [...] Ostateczne rozstrzygnięcie w kwestii zasadności poglądów oskarżyciela publicznego, dotyczących kwalifikacji prawnej czynu zarzucanego, zapada dopiero w orzeczeniu kończącym postępowanie, wydawanym przez sąd w głównym przedmiocie procesu”²¹.

Co więcej, aprobatą stanowiska prezentowanego przez Sąd Najwyższy w głosowanej uchwale może w konsekwencji prowadzić do akceptacji pozaprocesowych funkcji środków zapobiegawczych²², bowiem choćby w uzasadnieniu do Kodeksu postępowania karnego z 1997 r.²³ podnosi się, że zastosowanie tymczasowego aresztowania w oparciu o szczególną przesłankę z art. 258 § 2 k.p.k. może być uzasadnione ze względu na silne poruszenie opinii publicznej faktem popełnienia ciężkiego przestępstwa przez oskarżonego, a także obawą wywołania aktów samosądu. Nie sposób zaakceptować twierdzenia, że tymczasowe aresztowanie jest dopuszczalne w celu uspokojenia zaniepokojonego społeczeństwa²⁴, bądź że ma zapewnić bezpieczeństwo oskarżonemu²⁵. Trafnie przyjmuje się, że cele ogólnoprewencyjne powinno się osiągać przez uczynienie bardziej efektywnym procesu karnego, a także poprzez wy tłumaczenie opinii publicznej charakteru aresztu tymczasowego²⁶.

²¹ Uchwała SN z 27 I 2011 r., I KZP 23/10, OSNKW 2011, nr 1, poz. 1.

²² J. Skorpka, *Stosowanie...*, *op. cit.*, s. 114.

²³ *Uzasadnienie rządowego projektu Kodeksu postępowania karnego. Nowe kodeksy karne z uzasadnieniami*, Warszawa 1997, s. 419–420.

²⁴ D. Dudek, *op. cit.*, s. 318.

²⁵ J. Kosonoga, *Funkcje środków zapobiegawczych*, „Wojskowy Przegląd Prawniczy” 2005, nr 4, s. 120.

²⁶ P. Kruszyński, *Zasada domniemania niewinności w polskim procesie karnym*, Warszawa 1983, s. 126.

Zarazem trzeba zgodzić się z poglądem, że „jedyną pozaprocesową przesłanką stosowania środków zapobiegawczych może być cel zapobiegnięcia popełnienia przez oskarżonego nowego, ciężkiego przestępstwa (art. 249 § 1 k.p.k. i art. 258 § 3 k.p.k.) i nie jest ona związana z przesłankami ujętymi w art. 258 § 2 k.p.k. Innymi słowy, w przypadku zastosowania tymczasowego aresztowania ze względu na zasadę ochronną przepis art. 258 § 2 k.p.k. nie powinien być powoływany”²⁷.

W tym kontekście Danuta Tarnawska zasadnie podnosi, że „Stosowanie tych środków z przyczyn innych niż tylko procesowe nadaje im charakter represyjny, sprzeczny z ich istotą, co może przekształcić się w surogat kary kryminalnej, środek represji karnej, albo też swoistą formę doraźnego wymiaru sprawiedliwości”²⁸.

Natomiast należy mieć na względzie, że w piśmiennictwie²⁹ kwestionowany jest nawet procesowy charakter podstawy tymczasowego aresztowania zawartej w art. 258 § 2 k.p.k.

Uważna lektura uchwały skłania do przyjęcia wniosku, że co prawda Sąd Najwyższy rozstrzygnął w kwestii samodzielności przesłanki z art. 258 § 2 k.p.k., to jednakże *prima facie* wydaje się, że pozostawił poza zakresem rozważań problematykę dotyczącą stwierdzenia z jakiego rodzaju domniemaniem mamy do czynienia w tym przepisie. Sąd Najwyższy jedynie stwierdza, że jest to „szczególny rodzaj domniemania”³⁰, równocześnie nie

²⁷ J. D u d a, *Kontrowersje wokół szczególnej przesłanki stosowania tymczasowego aresztowania ze względu na grożącą oskarżonemu surową karę (art. 258 § 2 k.p.k.)*, w: *Tymczasowe aresztowanie jako ultima ratio – poszukiwanie alternatywy*, red. P. Nycz, R. Duszkiewicz, Kraków 2011, s. 53; podobnie J. T y l m a n, *Funkcje tymczasowego aresztowania*, w: *Zagadnienia prawa konstytucyjnego. Księga pamiątkowa ku czci Profesora Tadeusza Szymczaka*, red. M. Domagała, Łódź 1994, s. 281.

²⁸ D. T a r n a w s k a, *Pozaprocesowa funkcja środków zapobiegawczych*, „Prokuratura i Prawo” 2002, nr 11, s. 74.

²⁹ P. K r u s z y ń s k i, *Zasada...*, *op. cit.*, s. 127–130; P. K r u s z y ń s k i, *Tymczasowe...*, *op. cit.*; A. M u r z y n o w s k i, *Areszt tymczasowy oraz inne środki zapobiegające uchylaniu się od sądu*, Warszawa 1963, s. 46–52.

³⁰ Por. *Uzasadnienie rządowego...*, *op. cit.*: „Przepis ten opiera się na s w e g o r o d z a j u d o m n i e m a n i u [podkreśl. moje, J.M.], że w takich wypadkach z reguły będzie zachodzić wysokie prawdopodobieństwo uchylecia się od wymierzenia mu [oskarżonemu – przyp. moje, J.M.] albo potrzeba z innych przyczyn zabezpieczenia prawidłowego toku postępowania karnego”; J. I z y d o r c z y k, *Stosowanie tymczasowego aresztowania w polskim postępowaniu karnym*, Kraków 2002, s. 125: „Podstawa ta ma również na celu realizację funkcji procesowej, co też wyraźnie zostało zaznaczone przez ustawodawcę. Jednakże opiera się na s w o i s t y m d o m n i e m a n i u [podkreśl. moje, J.M.], że grożąca lub orzeczona w pierwszej instancji kara stwarzać może sama w sobie zasadną obawę uchylania się od postępowania lub też jego utrudniania”.

odpowiadając *expressis verbis* na pytanie Rzecznika Praw Obywatelskich³¹, a mianowicie, czy sąd jest zwolniony z powinności wykazywania konkretnych okoliczności godzących w prawidłowy tok postępowania.

Pomijając w tym miejscu kontrowersje z rozumieniem domniemań prawnych³², należy skonstatować, że Sąd Najwyższy w głosowanym judykacie trafnie przesądził, że art. 258 § 2 k.p.k. ustanawia domniemanie prawne niewzruszalne³³ w zakresie, w jakim nie daje możliwości oskarżonemu bądź jego obrońcy na przeprowadzenie przeciwdowodów odnoszących się do § 1 tego uregulowania, a więc wykazujących, że nie zachodzi uzasadniona obawa ucieczki bądź matactwa lub utrudniania w inny bezprawny sposób przez oskarżonego prawidłowego toku postępowania karnego. Tym samym Sąd Najwyższy zdecydował, że podstawy stosowania tymczasowego aresztowania ujęte w art. 258 § 2 k.p.k. przy spełnieniu przesłanek wskazanych w art. 249 § 1 i art. 257 § 1 k.p.k. i przy braku przesłanek negatywnych określonych w art. 259 § 1 i 2 k.p.k. stanowią samodzielne przesłanki szczególne stosowania tego środka zapobiegawczego, co oznacza, że nie przewiduje się w tym miejscu możliwości dowodzenia braku przesłanek pozytywnych z art. 258 § 1 k.p.k., jednocześnie konstruując niemożliwe do obalenia domniemanie oraz pozbawiając oskarżonego w tym zakresie możliwości składania prawnie skutecznych wniosków o uchylenie lub zmianę najsurowszego środka zapobiegawczego na podstawie art. 254 k.p.k.

Należy w pełni zaaprobować stanowisko Sądu Najwyższego, gdyż „do realizacji omawianej przesłanki [przesłanki z art. 258 § 2 k.p.k. – przyp. moje, J.M.] tymczasowego aresztowania nie jest wymagane, aby podejrzani podejmowali jakiegokolwiek czynności wpływające na prawidłowy tok postępowania i zostało to uprawdopodobnione. Dlatego też potrzeby stosowania tymczasowego aresztowania nie eliminują podniesione przez skarżących argumenty wskazujące na brak w zachowaniu któregośkolwiek z podejrzanych elementów świadczących o utrudnianiu prowadzonego przeciwko nim postępowania (i takim też zamiarze w przyszłości)”³⁴. Uznanie omawianego

³¹ Wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich do Sądu Najwyższego w sprawie art. 258 § 2 k.p.k. z 5 X 2011 r., RPO-652908-11/10/MWa, s. 1, < <http://www.czkp.pl/2011/10/26/wniosek-rpo-do-s-w-sprawie-art-258-k-p-k> > [13.07.2013].

³² J. N o w a c k i, *Domniemanie prawne*, Katowice 1976, s. 9 i n.

³³ Odmiennie postanowienie SA we Wrocławiu z 19 X 2005 r., II AKz 453/05, OSA 2006, nr 3, poz. 15: „Nie ulega przecież wątpliwości, że domniemanie odczytywane z treści art. 258 § 2 k.p.k. nie ma charakteru *presumptiones iuris ac de iure*, jest więc wzruszalne”.

³⁴ Postanowienie SA w Lublinie z 24 III 2010 r., II AKz 107/10, OSA 2012, nr 1, poz. 41–50.

domniemania za niewzruszalne jest wynikiem przesądzenia, że art. 258 § 2 k.p.k. stanowi samodzielną przesłankę stosowania tego środka zapobiegawczego, co z kolei jest konsekwencją brzmienia tekstu ustawy.

Skoro rzeczywiście wykładnia przepisów Kodeksu postępowania karnego prowadzi do stwierdzenia, że przy zastosowaniu tymczasowego aresztowania, opierając się na szczególnej podstawie z art. 258 § 2 k.p.k., nie jest możliwe przeprowadzenie przeciwdowodu co do zagrożeń ujętych w § 1 tego uregulowania, co jest sprzeczne z funkcją ochronną środków zapobiegawczych oraz zasadą rzetelnego procesu, to trzeba się zastanowić, czy *de lege ferenda* właściwe byłoby wyeliminowanie tego przepisu z ustawy³⁵. Należy rozważyć, czy faktycznie uregulowanie to jest niezbędne. Mając na uwadze fakt, że jeśli z art. 258 § 2 k.p.k. wysnuwamy domniemanie mówiące o tym, że w związku z grożącą surową karą oskarżony będzie zakłócał prawidłowy tok procesu, to zachowanie takie możliwe jest wyłącznie poprzez spełnienie przesłanek z art. 258 § 1 k.p.k. Ustawodawca w § 1 pkt 2 *in fine* przesądził o tym poprzez wyrażenie: „albo w inny bezprawny sposób utrudniał postępowania karne”, które stanowi katalog wszystkich możliwych metod utrudniania procesu. Skoro bowiem w każdym przypadku, gdy tymczasowe aresztowanie jest stosowane na podstawie przesłanki z art. 258 § 2 k.p.k. konieczne jest uzasadnienie postanowienia o zastosowaniu środka zapobiegawczego (art. 251 § 3 k.p.k.), to chociaż nie odwołując się wprost do podstaw z art. 258 § 1 k.p.k. (zakładając, że § 2 stanowi samodzielną przesłankę), jest to czynione (czy też – powinno być czynione) właśnie ze względu na normę zawartą w art. 251 § 3 k.p.k. Należy zatem postawić pytanie, czy gdyby wyeliminować z ustawy art. 258 § 2 k.p.k., możliwy jest do wyobrażenia stan faktyczny, w którym – w przypadku uzasadnionej potrzeby tymczasowego aresztowania oskarżonego – byłoby niemożliwe zastosowanie tego środka zapobiegawczego na podstawie pozostałych szczególnych przesłanek? Wydaje się, że odpowiedź musi być przecząca. W związku z powyższym należy opowiedzieć się za wykreśleniem art. 258 § 2 k.p.k.

Dodatkowo spoglądając na brzmienie tego przepisu w projekcie nowelizacji Kodeksu postępowania karnego³⁶, trzeba skonstatować, że ze względu na niezbyt radykalną zmianę treści art. 258 § 2 k.p.k.³⁷ jest

³⁵ P. K r u s z y ń s k i, *Tymczasowe...*, *op. cit.*

³⁶ *Projekt ustawy o zmianie ustawy Kodeks postępowania karnego i niektórych innych ustaw*, s. 16, < <http://www.czpki.pl/2012/03/01/projekt-zmian-kpk-wraz-z-uzasadnieniem> > [13.07.2013].

³⁷ Projektowana treść art. 258 § 2 k.p.k.: „Wobec oskarżonego, któremu zarzucono popełnienie zbrodni lub występku zagrożonego karą pozbawienia wolności, której górna

wysoce prawdopodobne, że w świetle wypowiedzi zawartej w glosowanym orzeczeniu, wykładnia tego uregulowania będzie prowadziła do tych samych skutków. Wyrugowanie tego przepisu pozwoliłoby zatem doprowadzić do sytuacji, w której przestałyby istnieć niepokojące problemy wiążące się z tą instytucją, których najprawdopodobniej nie rozwiąże nowelizowana ustawa.

Spoglądając na problematykę uzasadnienia stosowania tymczasowego aresztu surową karą grożącą oskarżonemu, należy stwierdzić, że *de lege lata* uznanie przesłanki z art. 258 § 2 k.p.k. za samodzielną podstawę stosowania tymczasowego aresztowania stanowi właściwą wykładnię prawa. W przypadku takiego stwierdzenia wątpliwości Rzecznika Praw Obywatelskich³⁸ sprowadzają się do zaniepokojenia o nadużywanie tego środka zapobiegawczego przez organy stosujące prawo. Należy zaaprobować glosowaną uchwałę, bowiem problem, który podnosi Rzecznik Praw Obywatelskich, w istocie dotyczy trafności stosowania prawa, a nie jego wykładni. Trzeba podkreślić, że niedopuszczalne jest interpretowanie treści ustawy w sposób, w jaki uczynił to Rzecznik Praw Obywatelskich, a mianowicie, by zaspokoić zapotrzebowanie na oczekiwany rezultat. W konsekwencji takie zachowanie prowadzi do naruszenia autonomii stanowienia prawa przez ustawodawcę.

Jednocześnie trzeba stanowczo zaznaczyć słuszność stanowiska Sądu Najwyższego, że art. 258 § 2 k.p.k. ustanawia niewzruszalne domniemanie prawne, co skutkuje uniemożliwieniem oskarżonemu bądź jego obrońcy wykazywania przeciwdowodu co do zagrożeń wskazanych w § 1 tego przepisu na każdym etapie postępowania karnego. Mając na uwadze fakt, że zastosowanie ogólnie uznanych reguł wykładniczych prowadzi do tak kontrowersyjnego rozwiązania, należy jak najszybciej wykreślić ów przepis z ustawy.

---

granica wynosi co najmniej 10 lat [...], obawy utrudniania prawidłowego toku procesu, o których mowa w § 1, uzasadniające stosowania środka zapobiegawczego, mogą wynikać także z surowości grożącej oskarżonemu kary”.

³⁸ Wniosek Rzecznika Praw Obywatelskich do Sądu Najwyższego w sprawie art. 258 § 2 k.p.k. z 5 X 2011 r., RPO-652908-11/10/MWa, s. 1, < <http://www.czipk.pl/2011/10/26/wniosek-rpo-do-s-w-sprawie-art-258-k-p-k> > [13.07.2013].